

دانشگاه علوم پزشکی تهران
معاونت پژوهشی
مرکز تحقیق و توسعه
سیاست های دانشگاهی
در نظام سلامت
گروه ترجمان دانش

نوبت دوم:
اردیبهشت ۱۳۸۷

نویسندگان به ترتیب
حروف الفبا:

خانم مهناز آشورخانی
دکتر ژاله غلامی
دکتر سید رضا مجدزاده
دکتر کتابون ملکی*
دکتر سیما نجات*
دکتر سحرناز نجات
دکتر بهاره یزدی زاده
* (نویسندگان این شماره)

آدرس پستی:

تهران، خ ۱۶ آذر،
خ نصرت، پلاک ۱۲،
طبقه سوم- مرکز تحقیق
و توسعه سیاست های
دانشگاهی در نظام
سلامت

تلفن - فاکس:

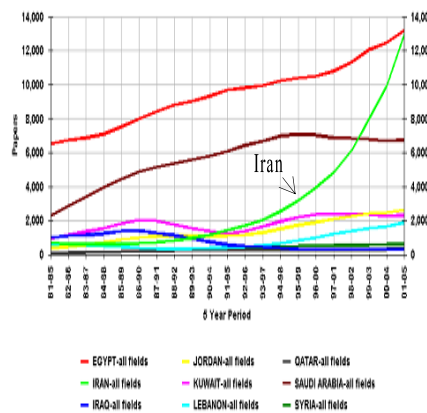
۰۲۱۶۶۴۱۹۷۶۳
۰۲۱۶۶۹۵۲۵۳۰
۰۲۱۶۶۴۹۵۱۵۹

kte@tums.ac.ir

به نام خدا

پیش گفتار

طی سال های اخیر در ایران، انتشارات علمی در حوزه علوم پزشکی، افزایش قابل توجهی یافته و رشد تولید علم در کشور از ابتدای دهه ۹۰ میلادی بیشترین رشد را در منطقه خاور میانه نشان داده است. در علوم پزشکی نیز تعداد مقالاتی که در مجلات ISI چاپ شده اند از سال ۱۹۹۷ تا ۲۰۰۱ دو برابر شده است.

روند تعداد مقالات در کلیه رشته ها در برخی کشورهای منطقه

مشارکت در انجام پژوهش یکی از روش هایی است که احتمال کاربردی شدن یافته های پژوهشی را تقویت می کند و به این معنی است که "از زمان انتخاب عنوان پژوهش تا به مرحله اجرا درآمدن نتایج آن، با همکاری و همراهی تصمیم گیر و محقق انجام شود".

در مبانی بهره برداری از دانش نیز، یکی از مدل های اصلی مدل Deliberative یا Interactive است. بر اساس این مدل، دانش سازه ای اجتماعی است که با مشارکت جمعی ارزش می یابد.

به این دلایل در بررسی های متعدد به مشارکت استفاده کنندگان و میزان این مشارکت در مراحل مختلف تحقیق پرداخته شده و تاثیر آن در فعالیت انتقال دانش مورد ارزیابی قرار گرفته است.

روس و همکاران در مطالعه ای برخی از عوامل مهم مانند «سطوح مشارکت تصمیم گیران در

موضوع تحقیق»، «عوامل موثر بر سطوح مختلف مشارکت تصمیم گیران» و «فواید و مضرات مشارکت تصمیم گیران در موضوع تحقیق» را بررسی نموده اند. سطوح مشارکت بر اساس این تحقیق به این شکل قابل دسته بندی است:

الف) حمایت گر صرف (formal supporter): در این شرایط تصمیم گیران بطور فعال درگیر فرایند تحقیق نمی باشند. از فعالیتهای جاری تحقیق مطلع نیستند. ولی از اهداف تحقیق حمایت می کند، شرایط قانونی اجرای تحقیق را فراهم کرده و دسترسی به منابع را تسهیل می کنند.

ب) مستمع پاسخگو (responsive audience): تصمیم گیر در حدی فعال است که پاسخگوی ایده های محقق بوده، اطلاعات مورد نیاز وی را فراهم کرده و مشاوره های مورد نیاز را ارائه می دهد.

پ) شریک اصلی و کامل (integral partner): که تصمیم گیر بطور کامل درگیر فرایند تحقیق بوده و شریک موثر در شکل گیری روند تحقیق است.

همچنین، عوامل تاثیر گذار بر میزان مشارکت تصمیم گیران در فرایند تحقیق را به شرح ذیل دسته بندی کرده اند:

۱- مراحل تحقیق:

مراحلی از تحقیق که تصمیم گیران باید بطور فعال درگیر آن شوند شامل شکل گیری مفهومی تحقیق (research conceptualization)، جمع آوری داده ها، تفسیر نتایج و انتقال دانش منتج از نتایج تحقیق است. بطور کلی لزومی ندارد تصمیم گیران در تمام مراحل تحقیق درگیر شوند.

۲- زمان تحقیق:

هر گاه زمان انجام تحقیق منطبق بر زمان فعالیتهای جاری تصمیم گیر باشد، آنگاه میزان مشارکت وی افزایش می یابد.

۳- وجود هم خوانی بین نیازها و مهارت های سیاستگذار با موضوع تحقیق:

۵۱ نفر از پژوهشگران (۲۴/۵ درصد از ۲۰۸ مورد) هیچ نوع مشارکتی را در هیچ یک از مراحل پژوهش (از طراحی اهداف پژوهش تا توزیع نتایج آن) ذکر نمودند. به تعامل پژوهشگر با استفاده کنندگان پژوهش در هر یک از مراحل پژوهش یک امتیاز تعلق گرفت. میانگین امتیاز مشارکت ۳۵٪ از حداکثر امتیاز ممکن (انحراف معیار ۱/۵۸) بود. میانگین امتیاز مشارکت در پژوهش های بهداشتی نسبت به سایر پژوهش ها بیشتر و برابر ۴۱٪ بود. آنالیز واریانس نیز نشان داد که اختلاف این سه گروه معنی دار است ($p = 0/001$). در مقایسه دو به دو مشخص گردید که میانگین تعداد موارد امتیاز مشارکت در پژوهش های علوم پایه به صورت معنی داری از دو گروه دیگر کمتر است. در رگرسیون خطی چند متغیره با متغیر وابسته مشارکت در طرح های نظام بهداشتی و بالینی، امتیاز مشارکت به صورت معنی داری از طرح های علوم پایه بالاتر بود. مشارکت تصمیم گیران و پژوهشگران یکی از راههایی است که کاربردی شدن نتایج پژوهش را تسهیل می کند و با توجه به نتیجه این مطالعه نیاز به توجه بیشتری از هر دو سوی پژوهشگر و تصمیم گیر دارد.

منابع برای مطالعه بیشتر

- Ross SE, Lavis JN, Rodriguez C, Woodside JM, Denis JL. Partnership experiences: Involving decision-makers in the research process. *J Health Serv Res Policy* 2003; 8 (2): 26-34
- Denis JL, Lehoux P, Hivon M, Champagne F. Creating a new articulation between research and practice through policy? The views and experiences of researchers and practitioners. *J Health Serv Res Policy* 2003; 8 (2): S2:44-S2:50.

در شرایطی که ایده مطالعه به علت نیاز سیاستگذار شکل گرفته باشد، بطور بارز سیاستگذار در شکل گیری مفهومی پروپوزال می تواند نقش داشته باشد. همچنین اگر سیاستگذار با فیلد اجرایی آشنایی داشته باشد آنگاه می تواند در جمع آوری داده ها نقش فعال داشته است.

۴- وجود ارتباط و آشنایی بین محققین و تصمیم گیران:

آشنایی قبلی سیاستگذار و محقق در میزان درگیری وی در تحقیق و استفاده از نتایج پژوهش نقش دارد.

برخی از فواید مشارکت تصمیم گیران در موضوع تحقیق از دیدگاه روس و همکاران عبارتند از:

- دسترسی به مشاوره تخصصی با تصمیم گیران را تسهیل می کند.
- تحقیق در فضای ملموس تر انجام شده و نتایج تحقیق زودتر به اجرا در می آید.
- دسترسی به منابع داده ها را تسهیل میکند.
- مشارکت سایر سیاست گذاران در تحقیق و دسترسی به نظرات کارشناسی سازمانهای ذی نفع را تسهیل می کند.
- رضایت و اطمینان پرسنل اجرایی در خصوص اعتبار تخصصی تحقیق حاصل می شود.

یکی از موضوعات مورد تحقیق گروه ترجمان دانش در سال گذشته، «مشارکت در پژوهش های دانشگاه علوم پزشکی تهران» بوده است. هدف از انجام این تحقیق بررسی رفتار محققین در این دانشگاه به لحاظ مشارکت در انجام تحقیق بوده و این که چه عواملی بر این رفتار تاثیر می گذارد.

طرح های سال ۸۳ دانشگاه بر اساس نوع پژوهش های مورد بررسی به سه گروه علوم پایه (۴۶)، بالینی (۱۰۱) و نظام بهداشتی (۶۱) تقسیم شدند. تحقیقات نظام بهداشتی، کلیه تحقیقات مربوط به پژوهش های نظام ارایه خدمات (Health Service Research) را شامل می شد.

از مجری هر یک از طرح ها، دلیل انتخاب عنوان پژوهش سوال شد. تحقیقات نظام بهداشتی بیش از سایر پژوهش ها به سفارش سازمان های دولتی به اجرا درآمده اند که در این متغیر اختلاف معنی دار بین گروه ها وجود دارد ($p = 0/001$). در این بین فقط ۵ مورد از پژوهش ها توسط سازمان ها و مراکز غیر دولتی (نظیر شرکت های دارویی و تجهیزات پزشکی) سفارش داده شده بودند. میزان مشارکت در انتخاب موضوع پژوهش در گروه های علوم پایه، بالینی و نظام بهداشتی به ترتیب ۳۰/۴٪، ۷۴/۳٪ و ۶۰/۷٪ بوده است.